

**YALPI ICHKI MAHSULOT TUSHUNCHASI VA UNI
HISOBLASHNING ASOSIY SHARTLARI.**

Ikromov. E. I.

Osiyo Xalqaro Universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Makroiqtisodiy statistika va tahlilda uzoq davr mobaynida yalpi milliy mahsulot va yalpi ichki mahsulot ko'rsatkichlaridan baravar foydalanib kelindi. Har ikkala agregat ko'rsatkich ham mamlakatdagi iqtisodiy faollik darajasini xarakterlasada kapital va ishchi kuchimigratsiyasi mavjudligi sababli ular o'zaro farq qilishadi.

Kalit so'zlar: Yalpi ichki mahsulot (YaIM), Sof ichki mahsulot (SIM), Yalpi milliy daromad (YaMD), Sof milliy daromad (SMD), shaxsiy daromad (ShD), Shaxsiy tasarrufidagi daromad (ShTD), Iste'mol (C), Jamg'arish ko'rsatkichlarining hajmi, o'sish sur'atlari, Harakatlar strategiyasi, tovar bozorlari, tashqi bozorlar, eksport salohiyati, Jahon iqtisodiyotining globallashuvi, boshqaruv mexanizmi.

Bugungi kunga kelib Milliy hisobchilik tizimini qo'llaydigan deyarlibarcha davlatlarda yalpi ichki mahsulot ko'rsatkichi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkich sifatida tan olindi.

Ko'pgina iqtisodiy adabiyotlarda YaIMga ishlab chiqarilishida qo'llanilgan resurslar qaysi davlatga tegishliligidan qat'iy nazar, mamlakatning jug'rofiy hududida yaratilgan pirovard tovarlar va xizmatlarning bozor baholari yig'indisi deb ta'rif berib kelingan.

1993 yilda qabul qilingan (2008 yilda yangi tahrir) BMT MHTning yangi talqiniga ko'ra Yalpi ichki mahsulot (YaIM) tushunchasiga aniqliklar kiritildi.

Yangicha talqiniga ko'ra:

Yalpi ichki mahsulot - mamlakat hududida ma'lum muddat davomida ishlab chiqarilgan pirovard tovarlar va xizmatlar bozor baholarining umumiy yig'indisidan iborat.

YaIM ning «ichki» deb atalishiga sabab uning mamlakat rezidentlari tomonidan yaratilishidir. Rezident deganda faqatgina mamlakatning yuridik va jismoniy shaxslari tushunilmaydi. Chunki mamlakat yuridik shaxsi boshqa mamlakat hududida bir yildan ortiq faoliyat yuritisa o'sha mamlakat rezidenti deb qaraladi.

«Milliy tegishliligi va fuqaroliligidan qat'iy nazar, mazkur mamlakatning iqtisodiy hududida iqtisodiy manfaat markaziga ega bo'lgan (ishlab chiqarish faoliyati bilan shug'ullanadigan, yoki mamlakathududida bir yildan ortiq yashayotgan) barcha iqtisodiy birliklar(korxonalar, uy xo'jaliklari) rezident hisoblanishadi»¹⁰.

Elchixonalar va harbiy bazalar o'zlari tegishli bo'lgan mamlakatlarning iqtisodiy makoni bo'lib qolaveradilar. Aynan shu jihat YaIMni hisoblashda iqtisodiy va jug'rofiy hudud o'rtasidagi farq deb qaraladi.

YaIM uch xil usul bilan hioblanadi:

- 1) ishlab chiqarish usuli;
- 2) xarajatlar usuli;
- 3) daromadlar usuli.

Har uchala usul bilan hisoblangan YaIM ko'rsatkichi hajmi statistik xatolar istisno etilganda o'zaro teng bo'lishi lozim. Shu bilan birga har uchala usul bilan YaIM ko'rsatkichni hisoblashda o'ziga xos talablarga amal qilinishi talab etiladi.¹¹

Yalpi ichki mahsulotni hisoblashning asosiy shartlari quyidagilar:

- yakuniy tovarlar va xizmatlar bahosini ifodalaydi;
- bozor baholarida hisoblanadi;
- faqat joriy yilda ishlab chiqarilgan tovarlar va xizmatlar bahosini o'zichiga oladi;
- sof moliyaviy bitimlar bahosini o'z ichiga olmaydi.

YaIMni ishlab chiqarish usulida aniqlash. Ishlab chiqarish usulida hisoblangan YaIM yakuniy tovarlar va xizmatlarni ishlab chiqarishning turli bosqichlarida qo'shilgan qiymatlar yig'indisi sifatida aniqlanadi. YaIMni bu usulda aniqlash statistik jihatdan qulay bo'lishi bilan birga uni hisoblashning muhim shartiga amal qilish, ya'ni bir qiymatni ikki bor hisobga olish, yoki oraliq mahsulot qiymatini YaIMga kiritib yuborishning oldini oladi.

Ishlab chiqarish hajmini to'g'ri hisoblash uchun joriy yilda ishlab chiqarilgan tovar va ko'rsatilgan xizmatlar qiymati bir marta hisobga olinish kerak. Ko'pgina mahsulotlar bozorga borguncha bir nechta ishlab chiqarish bosqichini o'taydi. Shu sababli YaIMda ayrim mahsulotlarni ikki va undan ko'p marta hisobga olmaslik uchun, faqat pirovard mahsulotning bozor qiymati hisobga olinadi, oraliq mahsulotlar esa hisobga olinmaydi.

Yakuniy tovarlar va xizmatlar deganda ularning ishlab chiqarish, yoki ichki ayirboshlash siklidan chiqqan, yakuniy iste'mol, jamg'arish yoki eksport uchun foydalaniladigan qismi tushuniladi.

Yakuniy tovarlar va xizmatlarni ishlab chiqarishda sarflangan oraliq tovarlar va xizmatlar bahosi YaIMga qo'shilmaydi.

Qo'shilgan qiymat tovar va xizmatlarning sotish bahosi bilan ularni ishlab chiqarish uchun foydalanilgan xom ashyo va materiallarni sotib olishga qilingan xarajatlar o'rtasidagi farq ko'rinishida aniqlanadi.¹²

Ishlab chiqarish usulida aniqlangan YaIM ko'rsatkichinig strukturasini va undagi siljishlarni tahlil qilish juda muhim xulosalar beradi. Alohida tarmoqlarning mamlakat iqtisodiyotida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymatdagi ulushi, bu ulushning o'zgarishi bu mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasi va kutilayotgan istiqboliga baho berish imkonini beradi.

Iqtisodiyot rivojlanishi, real sektorda ishlab chiqarish samaradrligi oshib borishi bilan sanoat va ayniqsa xizmat ko'rsatish sohalarining YaIMdagi ulushi ortib borilishi jahon iqtisodiy tarixida kuzatilgan hodisadir. O'zbekiston Respublikasida 2000-2018 yillarda sanoat tarmoqlarining YaIM dagi ulushi ortib borayotganligi progressiv tarkibiy siljishdan dalolat beradi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Mamlakatimizda iqtisodiyotning tarkibiy tuzilishini takomillashtirish borasida olib borilgan chora-tadbirlar natijasida ijobiy sifat o'zgarishlariga erishildi. Bu avvalambor YAIMning tarmoq tarkibida ro'ybergan o'zgarishlarda o'z aksini topadi.

3.2.1-jadval ma'lumotlariga tayangan holda O'zbekiston Respublikasida ishlab chiqarilgan YaIMning tarmoq tuzilishini ko'rib chiqamiz.

Mustaqillik yillarida xomashyo resurslarini chuqurroq qayta ishlash, yuqori qo'shilgan qiymatli tovarlar ulushining ortishiga qaratilgan tarkibiy siyosatni amalga oshirish natijasida mamlakat yalpi ichki mahsulot tarkibida qishloq xo'jaligi ulushining pasayishi va sanoat, xizmat ko'rsatish sohalarining ulushini ortishi kuzatilmoqda.

2004-2022 yillarda YAIM tarkibida sanoatning ulushi 16,2 foizdan 26,3 foizgacha (qurilish tarmog'ini ham qo'shib hisoblaganda foizgacha) o'sdi, bunda sanoatning tarkibi sezilarli darajada diversifikatsiya qilindi, bu sanoatda xomashyoga yo'naltirilishdan ichki va tashqi bozorda talab etilgan tayyor tovarlar ishlab chiqarishni kengaytirish borasida amalga oshirilgan chora-tadbirlar natijasi hisoblanadi. Bu avvalo mamlakatimiz iqtisodiyotida industrial sanoattarmoqlari va xizmatlarning jadal rivojlanib borayotgani bilan izohlanadi. Qo'shilgan qiymatlar yig'indisi ko'rinishida hisoblangan YaIM tarkibiga sof bilvosita soliqlar, ya'ni davlat budjetiga tushgan qo'shilgan qiymat solig'i, aksiz solig'i va bojxona boji to'lovlari bilvosita soliqlar bilan davlat budjetidan ishlab chiqaruvchilarga berilgan subsidiyalar o'rtasidagi farq ham qo'shiladi.

Sof soliqlarning YaIMdagi ulushi 2004 yilda O'zbekiston Respublikasida 12,5 foizni, 2022 yilda esa 11,2 foizni tashkil etdi. Sof soliqlarning YaIMdagi ulushi kamayib borishini ijobiy tendensiya deb baholash mumkin.

Shu bilan birga, ushbu davrda qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi o'sishining yuqori sur'atlari (har yili o'rtacha 6,2 %) saqlab qolingani holda YAIM tarkibida qishloq xo'jaligining ulushi 34,4 foizdan 32,4 foizgacha o'zgardi.

O'zbekiston mustaqillikni qo'lga kiritishi bilan qisqa muddatlarda mamlakatning g'alla va umuman oziq-ovqat mustaqilligiga erishish, aholini o'zimizda ishlab chiqarilgan asosiy oziq-ovqat mahsulotlari bilanta'minlash strategik maqsadi qo'yildi.

Oziq-ovqat muammosini hal etish uchun paxta ekin maydonlari 2 marta qisqartirildi, bo'shatilgan maydonlarda esa oziq-ovqat ekinlari, shu jumladan, g'alla, meva-sabzavot, kartoshka, uzum, poliz va ozuqa ekinlari etishtirila boshladi.

O'zbekiston mustaqillik yillarida mamlakatimizda sanoatning avtomobilsozlik, neft-gaz-kimyoye, neft-gaz mashinasozligi, zamonaviy qurilish materiallari sanoati, temir yo'l mashinasozligi, maishiy elektrotexnika, farmatsevtika, zamonaviy oziq-ovqat va to'qimachilik kabi mutlaqo yangi tarmoqlari barpo etildi. Asaka va Pitnak shaharlarida

«Jeneral Motors» kompaniyasi bilan hamkorlikda yengil avtomobillar, Samarqandda «Isuzu» avtobuslari va «MAN» kompaniyasi bilan hamkorlikda yuk avtomobillari ishlab chiqarish bo'yicha yangi zavodlar ishga tushirildi. Neft-gaz-kimyoye tarmog'ida Buxoro neftni qayta ishlash zavodi, SHo'rtan gaz-kimyoye majmui, Qo'ng'iro't soda

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

zavodi, Dehqonobod kaliyli o'g'itlar zavodi va bir qator boshqa yuqori texnologiyali ishlab chiqarishlar qurildi. Mustaqillik yillarida xizmatlar ko'rsatish sohasi O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining eng istiqbolli va jadal rivojlanuvchitarmog'iga aylandi.

Barchamizga ayonki, xizmat ko'rsatish sohasi iqtisodiyotimizni barqaror rivojlantirishning eng muhim manbai va omili hisoblanadi. Jahon tajribasi bugun aynan ushbu soha yalpi ichki mahsulotni shakllantirish, aholi bandligini ta'minlash, odamlarning farovonligini oshirishda etakchi o'rin tutishini ko'rsatmoqda.

Agar 2000 yilda YAIM tarkibida xizmat ko'rsatish sohasining ulushi 42,5 foizni tashkil qilgan bo'lsa, so'nggi 18 yil mobaynida mazkur sohaning jadal tarkibiy siljishlari (o'rtacha o'sish sur'ati 114%) ushbu sohaning YAIMdagi ulushini 2005 yildagi 41,4 %dan 2018 yilda 35,6 %gacha o'zgarishini ta'minladi (2.2- jadval).

Ushbu muammoni bartaraf etish maqsadida qishloq xo'jaligi mahsulotlarining barcha turlari bo'yicha o'rtacha yillik narxlar qayta ko'rib chiqilib, bozor narxlariga o'tkazildi. Bunda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish miqdori, ya'ni natura ko'rinishidagi hajmlari o'zgarmadi. Masalan, 2017 yil uchun qayta baholashga qadar 1 kg donning o'rtacha yillik narxi 648 so'mni tashkil qilgan bo'lsa, qayta baholashdan keyin 1686 so'mni, sabzavotlar qayta baholashga qadar – 895 so'mni, qayta baholashdan keyin – 2547 so'mni, poliz ekinlari qayta baholashga qadar – 865 so'mni, qayta baholashdan keyin – 1128 so'mni, tirik vazndagi mol go'shti qayta baholashga qadar – 5986 so'mni, qayta baholashdan keyin – 17470 so'mni; sut qayta baholashga qadar – 577 so'mni, qayta baholashdan keyin – 1678 so'mni tashkil etdi.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining o'rtacha yillik narxlari qayta hisoblab chiqilganidan so'ng ushbu tarmoqning yalpi qo'shilgan qiymati hajmi 43,1 trln. so'mdan 91,0 trln. so'mga va mos ravishda, YaIM hajmi 254,0 trln. so'mdan 302,5 trln. so'mga oshdi (+47,9 trln. so'm qishloq xo'jaligi hisobiga, +0,6 trln. so'm boshqa tarmoqlarga kiritilgan aniqliklar hisobiga). Shu bilan birga, qayta hisoblash natijasida YaIMning o'sish sur'atlari 5,2 % dan 4,5 % gacha pasaydi. Shuningdek, qishloq xo'jaligining YaIM tarmoqlari bo'yicha tarkibidagi ulushi 19,7 % dan 34,0 % gacha o'sdi, sanoatning ulushi 27,2 % dan 22,2 % gacha, qurilishning ulushi 6,9 % dan 5,7 % gacha, xizmatlar sohasining ulushi 46,2 % dan 38,1 % gacha kamaydi.

Qayd etib o'tish lozimki, mahsulotlarga sof soliqlar ko'rsatkichidagi o'zgarishlar Milliy hisoblar tizimi va Davlat moliyasi statistikasi ma'lumotlari o'rtasidagi o'zaro muvofiqlikni ta'minlash maqsadida amalga oshirilganligi bilan izohlanadi.

Jahon tajribasida qabul qilinganidek, dinamik qatorlarda o'zaro muvofiqlikni ta'minlash maqsadida 2014-2016 yillar uchun YaIMni qayta baholash ishlari amalga oshirildi.

Ta'kidlash lozimki, uzoq davrlar uchun statistik ko'rsatkichlarni bunday qayta hisoblash ishlari tez-tez amalga oshirilmaydi va ular, odatda, uslubiy yondashuvlardagi sezilarli o'zgarishlar bilan bog'liqdir.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

YaIMni xarajatlar bo'yicha hisoblash. Bu usul yakuniy foydalanish usuli deb ham yuritilib, unda YaIMni hisoblash uchun yakuniy mahsulotlarni sotib olishga qilingan barcha xarajatlar o'zaro qo'shib chiqiladi. Bu xarajatlar quyidagicha guruhlanadi:

Uy xo'jaliklarining iste'mol xarajatlari (C):

- a) uzoq muddat foydalaniladigan iste'mol buyumlari sotib olishga;
- b) kundalik foydalaniladigan iste'mol buyumlari sotib olishga;
- v) iste'mol xizmatlari to'loviga.

Yalpi ichki xususiy investitsiya xarajatlari (I):

- a) asbob-uskunalar, mashinalarni yakuniy sotib olishga;
- b) korxonalar, inshootlar, turarjoy binolarini qurishga sarflangan;
- v) tovar zahiralarini o'rtasidagi farqlar yoki zahiralarining o'zgarishi. Tovar va xizmatlarning davlat xaridi (G).

Bu guruh xarajatlari mahalliy va markaziy boshqaruv hokimiyati idoralari tomonidan korxonalarning pirovard mahsulotlari va resurslari xaridi (avtomobil yo'llari va pochta muassasalari qurilishi, davlat korxonalarida to'lanadigan ish haqi) xarajatlari kiritiladi. Lekin shu o'rinda ta'kidlash lozimki, bu xarajatlarga davlat transfert to'lovlari kiritilmaydi.

Sof eksport (X_n): mamlakatning import va eksport operatsiyalari bo'yicha xarajatlar o'rtasidagi farq.

YaIMni xarajatlar orqali hisoblash formulasini quyidagicha tasvirlash mumkin:

$$YaIM = C + I + G + X_n$$

O'zbekiston Respublikasida yaratilgan YaIMning foydalanish (xarajatlarga ko'ra) tarkibi tahlili (2.3-jadval) shuni ko'rsatadiki uy xo'jaliklarining iste'mol xarajatlari YaIM tarkibidagi eng salmoqli komponent ekan. Bu ko'rsatkichning YaIMdagi ulushiga ko'ra O'zbekiston Rossiya Federatsiyasi, Yaponiya va Ispaniya davlatlariga yaqin turadi. Yalpi jamg'arish, yoki yalpi investitsiyalar ulushi kattaligi bo'yicha ikkinchi komponent bo'lib 2022 yilda YaIMning 27,6 %ini (shujumladan asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar 26,1 %ni, zahiralarining o'zgarishi 1,5 % ni tashkil etgan.

Taqqoslov uchun maqlumotlar keltiradigan bo'lsak, 2012 yil yakunlariga ko'ra, yalpi investitsiyalarning YaIMdagi ulushi Rossiya Federatsiyasida 24,1%ni, Yaponiyada 24,0 foizni, Ispaniyada 20,6%ni, Xitoy Xalq Respublikasida esa 44,4 foizni tashkil etgan.

Mamlakatda 2005-2022 yillarda iste'mol ulushi o'rtacha 53,2% ga teng bo'lib, uning tarkibidagi 2022 yilda davlat xarajatlari ulushi o'rtacha 16,7%, xususiy iste'mol ulushi esa o'rtacha 53,2% ga teng bo'lgan.

YaIMni daromadlar (taqsimot usuli) bo'yicha hisoblash. YaIMni daromadlar bo'yicha aniqlashda yakuniy mahsulotni ishlab chiqarish jarayonida rezident-ishlab chiqarish birliklari tomonidan, qo'shilgan qiymatlar hisobidan, to'langan dastlabki daromadlar qo'shib chiqiladi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

YaIMni daromadlari yig'indisi ko'rinishida hisoblashda asosan quyidagi ko'rsatkichlardan foydalaniladi:

-sof bilvostia soliqlar (T_n) – bilvosita soliqlar(qo'shilgan qiymat solig'i, aksizlar, bojxona bojlari) va subsidiyalar hajmlari o'rtasidagi farq;

- yollanma ishchilarning ish haqlari (W) - xususiy va davlat kompaniyalarining yollanma ishchilarga hisoblagan barcha turdagi mehnat haqi to'lovlarining nominal miqdori plyus ish beruvchilar tomonidan ish haqi fondiga nisbatan hisoblanib to'lanadigan ijtimoiy sug'urta ajratmalari. O'zbekiston Respublikasida bu ajratma normasi 2005 yilda ish haqi fondiga nisbatan 31% bo'lgan bo'lsa. 2006 yildan boshlab 25 % qilib belgilandi, 2017 yildan boshlab 15-25 % atrofida qilib belgilandi.

- **Korporatsiyalarning yalpi foydasi + nokorporativ korxonalar daromadi (R).**

Nokorporativ korxonalar- kichik hajmdagi, uy xo'jaliklariga tegishli korxonalar bo'lib ularda korxona foydasi va korxona egasining ish haqi elementlari o'zaro qo'shib ketgan bo'ladi. Bu holat aralash daromad atamasini qo'llashga sabab bo'ladi.

$R = \text{Korporatsiyalarning sof foydasi } (R_1) + \text{nokorporativ korxonalar sof daromadlari } (R_2) + \text{amortizatsiya } (A);$

YaIMni daromadlar ko'rinishida yalpi qo'shilgan qiymatni ko'rsatilgan uch guruhga bo'lib topish mumkin:

$YaIM = T_n + W + R$

Olingan dastlabki daromadlar qayta taqsimlanishi natijasida dividend, renta, to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalardan olingan reinvestitsiya ko'rinishidagi daromadlar paydo bo'ladi.

Shuningdek, YaIMni daromadlar ko'rinishida aniqlashda, iqtisodiy nazariyada, daromadlarni quyidagi komponentlarga bo'lish ko'zdatutiladi:

- amortizatsiya (A);
- bilvostia soliqlar (T);
- yollanma ishchilarning ish haqlari (W);
- ijara haqi to'lovi va renta ko'rinishidagi daromadlar (R_1);
- kapital uchun olingan foiz daromadlari (R_2);
- mulkdan keladigan daromad (nokorporativ korxonalar daromadi) (P_1);
- korporatsiya foydasi (P_2).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ikromov, E. (2024). THEORETICAL FOUNDATIONS FOR THE ORGANIZATION AND CAPACITY BUILDING OF EXECUTIVE EMPLOYEE LABOR IN PUBLIC ADMINISTRATION BODIES. *Modern Science and Research*, 3(1), 939-946.

2. Ibodulloyevich, I. E. (2023). DAVLAT BUDJETI DAROMADLARINI TAQSIMLANISHINI TAKOMILLASHTIRISH. *Gospodarka i Innowacje.*, 41, 321-325.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

3. Ibodulloyevich, I. E. (2023). MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI PROGNOZLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISHDAGI MUAMMOLAR.
4. Ibodulloyevich, I. E. (2023). KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI YANADA RIVOJLANTIRISH UCHUN QULAY ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISH. *Gospodarka i Innowacje.*, 42, 481-484.
5. Ikromov, E. (2023). REGULATION OF BUSINESS ACTIVITY IS SIMPLIFIED. *Modern Science and Research*, 2(12), 1107-1111.
6. Ibodulloyevich, I. E. (2023). TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TARTIBGA SOLISH SODDALASHTIRILADI.
7. Ibodulloyevich, I. E. (2024). DAVLAT BOSHQARUVI ORGANLARIDA RAHBAR XODIMLAR MEHNATINI TASHKIL ETISH VA SALOHİYATINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.
8. Ibodulloyevich, I. E. (2024). ZAMONAVIY MENEJMENT TAMOIYILLARI VA USLUBLARIDAN FOYDALANISHDA RAHBAR MEHNATINING AHAMIYATI.
9. Ibodulloyevich, I. E. (2024). ZAMONAVIY MENEJMENT TIZIMIDA RAHBARLIK USLUBLARINING TASNIFLANISHI.
10. Ibodulloyevich, I. E. (2024). ISHLAB CHIQRISHDA RAHBAR MEHNATINING ASOSIY O‘RNI VA KORXONALAR IQTISODIY FAOLIYATIGA TA’SIRI. *Gospodarka i Innowacje.*, (45), 311-315.
11. Ibodulloyevich, I. E. (2024). Respublikada Xizmatlar Sifati Va Raqobatbardoshligini Oshirish Orqali Xizmatlar Eksportini Rivojlantirish Istiqbollari. *Gospodarka i Innowacje.*, 46, 247-251.
12. Ikromov, E. (2024). DIRECTIONS FOR IMPROVING THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISMS OF INCREASING THE QUALITY AND COMPETITIVENESS OF SERVICES. *Modern Science and Research*, 3(2), 803-810.
13. Ikromov, E. (2024). THEORETICAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF MODERN MANAGEMENT AND ITS METHODS. *Modern Science and Research*, 3(2), 811-819.
14. Ikromov, E. (2024). USE OF FOREIGN EXPERIENCES IN THE ORGANIZATION OF MANAGERIAL WORK IN PRODUCTION ENTERPRISES AND ITS IMPROVEMENT. *Modern Science and Research*, 3(2), 820-828.
15. Ikromov, E. (2024). FOREIGN EXPERIENCES OF SERVICE SECTOR DEVELOPMENT. *Modern Science and Research*, 3(2), 794-802.
16. Ikromov, E. (2023). PROBLEMS IN IMPROVING THE FORECASTING OF LOCAL BUDGET REVENUES. *Modern Science and Research*, 2(10), 794-797.
17. Ikromov, E. (2024). THE IMPORTANCE OF MANAGERIAL WORK IN THE USE OF MODERN MANAGEMENT PRINCIPLES AND METHODS. *Modern Science and Research*, 3(1), 18-23.
18. Ibodulloyevich, I. E. (2024). XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASHGA USLUBIY YONDASHUV.
19. Ibodulloyevich, I. E. (2024). XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA AFZALLIKLARI.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

20. Ibodulloyevich, I. E. (2024). XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.
21. Turayevich, I. A. (2024). Iqtisodiyotga Investitsiyalarni Jalb Qilish Va Boshqarishning O 'Ziga Xos Xususiyatlari. *Miasto Przyszłości*, 53, 1231-1237.
22. Ibragimov, A. T. (2024). MILLIY IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIIYANI JALB QILISHNI SOLIQLAR VOSITASIDA RAG 'BATLANTIRISH. *Gospodarka i Innowacje*, 51, 116-122.
23. Turayevich, I. A. (2024). Milliy Iqtisodiyotga Xorijiy Investitsiyalarni Jalb Qilishda Soliqlarning O 'Rni. *Gospodarka i Innowacje.*, 53, 205-213.
24. Aziz, I. (2023). O'zbekistonda xorijiy investitsiyani jalb qilishni soliqlar vositasida rag'batlantirish yo'llari. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 1(5), 191-196.
25. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). AHOLINING O'ZINI O'ZI BANDLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(2), 321-325.
26. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). INNOVATIVE MANAGEMENT AS A FACTOR OF SUCCESSFUL DEVELOPMENT OF AN ENTERPRISE. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(2), 315-320.
27. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). KORXONADA ISH HAQI TO'LASH TIZIMLARI VA SHAKLLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(2), 279-285.
28. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). STAGES OF BUSINESS VALUATION. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, 1(2), 167-175.
29. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BANKLARIDA XMHSNI TADBIQ ETISH XUSUSIYATLARI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 253-258.
30. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). OZINI OZI BANDLIGINI TAMINLASHNING ILGOR XORIJIY TAJRIBASI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, 1(2), 176-181.
31. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). MONOPOLIYA VA ANTIMONOPOL SIYOSAT. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(2), 464-468.
32. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). AHOLINING OZINI OZI BANDLIGINI TAMINLASHNING MAZMUN-MOHIIYATI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLDT*, 1(2), 162-166.
33. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). ENTERPRISE MARKETING STRATEGY. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 259-265.
34. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). TASHKILOTNING INNOVATSION FAOLIYATI SAMARALIGINI BAHOLASH. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(2), 286-294.
35. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). RAQOBAT TUSHUNCHASI, UNING TURLARI VA USULLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(2), 459-463.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

36. Qudratova, G. M. (2024). METHODOLOGY OF ANALYSIS OF COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN BUKHARA REGION. *International journal of artificial intelligence*, 4(10), 341-345.
37. Bahodirovich, K. B. (2024). EXTERNAL FINANCING SOURCES FOR BUSINESSES. *Gospodarka i Innowacje.*, 54, 119-124.
38. Khalilov, B. B. (2024). MANAGERIAL ACCOUNTING-THE LANGUAGE OF BUSINESS MANAGEMENT. *Gospodarka i Innowacje.*, 49, 249-255.
39. Bahodirovich, K. B. (2024). FINANCIAL LEVERAGE RATIOS AND ANALYSIS. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(11), 418-426.
40. Bahodirovich, K. B. (2023). EVOLUTION OF THE AUDITING PROFESSION IN THE SMART MACHINE AGE. *Gospodarka i Innowacje.*, 41, 450-454.
41. Xalilov, B. (2024). ISSUES OF IMPROVING THE FINANCIAL MECHANISM OF SMALL BUSINESS ENTITIES. *Modern Science and Research*, 3(1), 747-753.
42. Bakhodirovich, K. B. (2023). International accounting models and their characteristics in the conditions of innovative economy. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 21, 56-60.
43. Xalilov, B. (2024). COBB-DOUGLAS PRODUCTION FUNCTION AND ITS IMPORTANCE IN BUSINESS MATHEMATICS AND ECONOMIC ANALYSIS. *Modern Science and Research*, 3(1), 754-758.
44. Khalilov, B. (2023). FINANCIAL ELEMENTS OF BUSINESS STABILITY. *Modern Science and Research*, 2(12), 877-882.
45. Khalilov, B. B. (2024). INTERNATIONAL ACCOUNTING ANALYSIS. *Gospodarka i Innowacje.*, 48, 740-745.
46. Khalilov, B. (2023). FINANCIAL INDICATORS OF BUSINESS EFFICIENCY IN COMPANIES. *Modern Science and Research*, 2(10), 835-839.
47. Khalilov, B. (2024). FOREIGN EXPERIENCE IN PERSONNEL MANAGEMENT. *Modern Science and Research*, 3(2), 974-978.
48. Bahromjon, X., & Nargiza, N. (2023). THE PROCEDURE FOR DRAWING UP FINANCIAL STATEMENTS IN JOINT-STOCK COMPANIES ON THE BASIS OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS. *Modern Science and Research*, 2(10), 805-811.
49. Bahodirovich, K. B. (2024). RISK-BASED FINANCIAL INSTRUMENTS: THEORIES AND CONCEPTS. *Gospodarka i Innowacje.*, 46, 373-378.

